

10 Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.

11 Адміністративний кодекс УРСР // Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського Уряду України. – 1927. – № 63-65.

12 Сухоплюев И. Проект Административного кодекса УССР // Власть Советов. – 1927. – № 1. – С.3-5.

Одержано 22.04.2021

УДК 332.2.021.8.001.25(477)

Ксенія Миколаївна ГУРТОВА,

*викладач кафедри фундаментальних
та юридичних дисциплін факультету № 6*

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ ЯК ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Проблема зловживання правом відома з часів римського права адже вже тоді римські юристи фіксували випадки реалізації суб'єктивного права не заради задоволення інтересів уповноваженої особи, а виключно з метою заподіяння шкоди зобов'язані особи. Спочатку діяв принцип «хто здійснює своє право, той не утискає прав інших» (з лат. «qui iure suo utitur, nemini facit iniuriam») [4, с. 113], але потім з появою випадків, коли здійснення особою належного їй права супроводжувалось умисним завданням шкоди правам та інтересам інших осіб, автоматично народжується поняття «зловживання правом».

На прикладі законодавства України доцільно привести наступні тези щодо зловживання правом: зловживання домінуючим становищем на ринку і обмеження конкуренції, недобросовісна конкуренція та реклама, неприпустимість зловживання правом на інформацію, та інші форми. На думку Стефанчука М. О., «...дані дії визнаються правопорушеннями і саме цими законами детально та чітко встановлені види відповідальності» [5, с. 12]. Зловживання правом вже давно вийшла за межі певної норми або галузі права, оскільки це явище пронизує все життя сучасного суспільства починаючи від недобросовісної реклами і закінчуючи зловживанням владою, але попри довгу історію наукових досліджень у сфері зловживання правом різні юридичні науки і світові практики досі не виробили остаточно розуміння щодо цього антисоціального явища.

Протягом тривалого часу вчені у своїх наукових працях виробили доволі різні визначення феномену «зловживання правом», серед яких слід навести такі: «це форма здійснення права всупереч його призначенню цілям соціальної функції чи інтересам інших суб'єктів за допомогою якої спричиняється шкода іншим учасникам суспільних відносин»; «це особливий тип правопорушення, що вчинюється уповноваженою особою при здійсненні нею належного їй права, що пов'язана з використанням недозволених конкретних форм в рамках дозволеного і загального типу поведінки» [6, 23–35].

Одні вчені називали зловживання видом правомірної поведінки, інші правопорушенням або самостійним видом правової поведінки, також видом неправової поведінки, тощо. До вирішення цього питання необхідно підходити комплексно, оскільки категорія зловживання перебуває на межі морального та антиморального, правового та неправового, тому у праві вона використовується різними галузями з різними прийомами правового регулювання.

Вважаю, що наукове визначення цього терміну потрібно почати зі слів «особливий вид правопорушення», за що можливе настання юридичної відповідальності, бо використання наданих Законом повноважень поза межами таких повноважень є нічим іншим, як правопорушенням, деліктом.

Отже, зловживання правами (обов'язками) слід розглядати, з одного боку – як особливий вид неправомірної поведінки (відмінний від правопорушень), під час якої суб'єкт правових відносин (зловживач), реалізуючи свої законні права та обов'язки в межах встановлених законом, завдає шкоди іншим суб'єктам, діючи при цьому формально правомірно, з іншого боку – діяння, яке містить усі елементи юридичного складу конкретних злочинів, деліктів, проступків тощо, а отже, виступає конкретним видом правопорушення [3, 23–35].

Продовжуючи думку заборони українського законодавства користуватися наданими правами і обов'язками на шкоду правам і свободам інших осіб, треба згадати статтю 13 Конституції України, що передбачає неприпустимим здійснення права власності з метою заподіяння шкоди людині і суспільству; статтю 23 Основного закону, що визначає: кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей [1].

Тобто важливим є розуміння співвідношення між інтересами особи та інтересами суспільства, а також між правами особи і, відповідно, колективу. Виходячи з цього, свобода особи має узгоджуватись із свободою інших людей та законними вимогами суспільства.

Найґрунтовніше цей законодавчий феномен розглядається через економічну призму визначену у ст. 42 української Конституції, яка не

допускає зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісну конкуренцію.

Отже, у найважливішому правовому акті України, в тому чи іншому вигляді, закріплені окремі види конституційних обов'язків, невиконання яких в процесі їх реалізації слід розглядати як зловживання правом. Тому протиправною слід вважати не лише поведінку, яка порушує конкретні норми права, але й поведінку, яка суперечить правовим принципам відповідної правової системи, галузі або інституту права [2].

Висновок. Вважаю недоцільним запровадження певних прав або, особливо, пільг, в українське законодавство поки не буде випи-сано чіткі та суворі механізми протидії злісному використанню таких привілеїв. Ефективні регулятори, що перешкоджають зловживанню законодавчо закріплених прав, мають бути обов'язково передбачені у нормативно-правових актах усіх рівнів, у тому числі на рівні місцевого самоврядування (наприклад, у розпорядженнях районних державних адміністрацій).

Законодавчі дефініції, що містять заборону на той чи інший вид зловживання правом, обумовлена тією обставиною, що коли окремий його вид достатньо активно поширюється, то законодавець, який вимушений реагувати певним чином, вводить заборонні статті у відповідне галузеве законодавство, оскільки лише факт закріплення відповідної заборони у нормативному акті дозволяє говорити про те, що той чи інший елемент правової системи бере участь у правовому регулюванні та не ігнорує зловживання правом у законодавчому просторі.

Проте, відсутність у законодавстві загальновживаного поняття «зловживання правом» певним чином ускладнює застосування даних статей на практиці. Тому правомірне застосування Закону, заснований на правових нормах і принципах, завжди має позитивний результат для всіх його учасників, оскільки в будь-якому випадку він має соціально корисний характер, що передбачає збалансування інтересів, повноцінну реалізацію свободи особистості, забезпечення своїх життєвих потреб, реалізацію творчого потенціалу тощо. У крайньому випадку, об'єктивна мета як мінімум спрямована на мінімізацію «зла».

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
2. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996 № 236/96-ВР // База даних (БД) «Законодавство України» /

Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр> (дата звернення: 20.04.2021).

3. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 20.04.2021).

4. Полянський Т. Т. Зловживання правом як специфічне правопорушення. *VIVAT IUSTITIA*. 2006. Вип. 5. С. 15–19.

5. Стефанчук М. О. Еволюція зловживання правом: антропологічний підхід. *Антропологія права: філософський та юридичний виміри*. 2007. № 3. С. 246–265.

6. Резнікова В. В. Зловживання правом поняття та ознаки. *Університетські наукові записки*. 2013. № 1 (45). С. 23–35.

Одержано 22.04.2021

УДК 343.982(477)

Олександр Олександрович ЗАГУМЕННИЙ,

*ад'юнкт відділу організації освітньо-наукової підготовки
Харківського національного університету внутрішніх справ*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ У СФЕРІ НОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Вся світова спільнота схвилювана ситуацією, що склалася у зв'язку із стрімким поширенням в світі гострої респіраторної хвороби SARS-CoV-2. Спочатку ми можемо сказати, що це медична проблема і вирішуватися вона повинна в сфері медицини. Однак її наслідки накладають відбиток на всі сфери суспільного життя. Стрімке поширення корона вірусної пневмонії COVID-19 неминуче вплинули і на злочинність, як невід'ємну складову суспільних відносин в державі. Так у березні поточного року, коли багато мешканців України почали переходити на віддалений режим роботи, дистанційне навчання, споживання інтернет-трафіку стало різко збільшуватися, в тому числі за рахунок появи нових користувачів. Але з посиленням діджиталізації суспільства стали більш виражені негативні тенденції зростання комп'ютерної злочинності, збільшилися її масштаби і різноманітність.

Запровадження карантинних обмежень, що були прийняті постановою КМУ від 11 березня 2020 року №211 « Про запобігання